

УДК 330.341.1.001.76

Ю. С. Ціомашко,
аспірантка Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова
І. В. Станкевич,
кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІННОВАЦІЯ»

IMPROVEMENT TERMINOLOGICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF "INNOVATION"

Узагальнено різноманітні підходи щодо визначення поняття «інновація» як фундаментального чинника прогресивного соціально-економічного розвитку країни. Запропоновано визначення терміну «інновація» з позиції забезпечення ефективності інноваційної діяльності.

Summarized the different approaches to the definition of «innovation» as a fundamental factor in the progressive social and economic development. Proposed a definition of the term "innovation" from the standpoint of ensuring the effectiveness of innovation.

Ключові слова: інновація, підходи до визначення, отримання прибутку, інноваційна діяльність, ефективність.
Key words: innovation, approaches to the definition, profit taking, innovative activities, effectiveness.

Вступ. У сучасній ринковій економіці інновації покликані не тільки задовольняти потреби користувачів у нових або удосконалених товарах чи послугах, але також забезпечувати підвищення ефективності кожної окремої сфери діяльності, неперервне оновлення та в цілому постійне економічне зростання держави. Сьогодні досі існує проблема відсутності єдиного підходу до визначення терміну «інновація». Його зміст в економічній літературі трактується різними авторами неоднозначно, що ускладнює оцінку інноваційної діяльності підприємства, викликає труднощі при формуванні управлінських рішень підтримки інновацій у науково-технічній політиці, що в свою чергу призводить до стримування розвитку бізнесу.

Вперше визначення категорії «інновація» було запропоновано у 1911 р. австрійським вченим Й.А. Шумпетером. У своїй праці «Теорія економічного розвитку» він узагальнив дослідження різних науковців та запропонував п'ять видів нових комбінацій категорії «інновація» [1]. З того часу цими питаннями займалися багато вчених, застосовуючи різноманітні підходи та розглядаючи зазначений термін з власних позицій. Серед останніх робіт щодо визначення інновацій, з економічної точки зору, можна виділити дослідження К.Р. Макконелла, Б. Санто, Д.Ендрю, О.Є. Абрамешина, О.П. Молчанової, Р.А. Фатхутдінова, Ю.В. Вертакової, В.І. Плаксина, О.І. Волкова, М.П.Денисенко та ін. З історично-філософської точки зору понятійно-термінологічні конструкції інноваційної економіки висвітлено у роботах С. Монтенегро, С.Р. Яголовського, С.О. Лебедева, В.Г. Єгоркіна.

Незважаючи на значну опрацьованість зазначеної проблеми, кожен автор одностороннє розглядає поняття «інновація». В сучасних дослідженнях вченими досі не знайдено єдиного підходу та однозначної трактовки й розуміння сутності категорії «інновація». Враховуючи недостатню теоретико-методологічну базу розробок даного питання, проблема невизначеності поняття «інновація» є актуальною, оскільки інновації є фундаментальним чинником прогресивного соціально-економічного розвитку країни.

Постановка задачі. Доопрацювати та розширити різноманітні підходи до визначення поняття «інновація», з урахуванням чого сформулювати трактування «інновації» з позиції забезпечення ефективності інноваційної діяльності.

Результати.

Згідно [2] розрізняють лише два підходи до визначення поняття «інновація»:

- інновація розглядається як результат творчої діяльності;
- інновація представляється як процес впровадження нововведень.

Подібні два підходи у трактуванні терміну «інновація» також виділяють М.С.Глуценко та О.Н. Нарежнев [3]. Процесний підхід в них позиціонує інновації як процес реалізації ідеї та її перетворення у готовий результат (або окремі стадії цього процесу – освоєння, впровадження, комерціалізація, використання), а об'єктний підхід представляє інновації як кінцевий результат, впроваджений об'єкт.

Зауважимо, що використання лише зазначених двох підходів являється недостатнім для охоплення усіх аспектів та проявів інновацій у їх різноманітті. Адже інновації є цілісною й динамічною системою з внутрішньою структурою та механізмом. Це нова можливість, нове вирішення проблеми, результат розвитку культури, спрямований на покращення умов буття людини.

Стосовно процесного підходу слід погодитись з Р.А. Фатхутдіновим, який вважає неправомірним у поняття «інновація» включати її розробку, створення та впровадження [4]. Ці етапи слід відносити до інноваційної діяльності як процесу, результатом якого можуть бути інновації. Слід також відзначити, що об'єктний підхід в свою чергу є узагальненим та поєднує у собі досить відмінні за суттю визначення поняття «інновація», тому його рекомендується поділити на підходи, що трактують інновації як: 1) «результат інноваційної діяльності» взагалі, який містить у собі а) «перетворення в існуючій структурі»; б) «новий об'єкт, впроваджений у виробництво».

Так, в залежності від об'єкта та предмета дослідження, в [5] інновації розглядаються з позиції чотирьох підходів:

- як процес;
- як система;
- як зміна;
- як результат.

Автор [6] в свою чергу виділяє ще й п'ятий підхід – інновації як об'єкт.

Але необхідно зауважити, що під результатом, у цьому випадку, розуміють втілення інновацій у вигляді нового або удосконаленого продукту чи процесу, використовуваного в практичній діяльності або в новому підході. Таке трактування інновацій як результату інноваційної діяльності передбачає у собі будь-які результати наукової праці: як зміни та перетворення вже існуючих, так і впровадження абсолютно нових об'єктів, процесів, технологій та способів. Тобто він узагальнює інші два підходи: інновація як зміна та інновація як об'єкт. Тому вважається недоцільним розглядати інновації як результат в одній низці з підходами, які входять до його складу, що представлено схематично на рис.1.

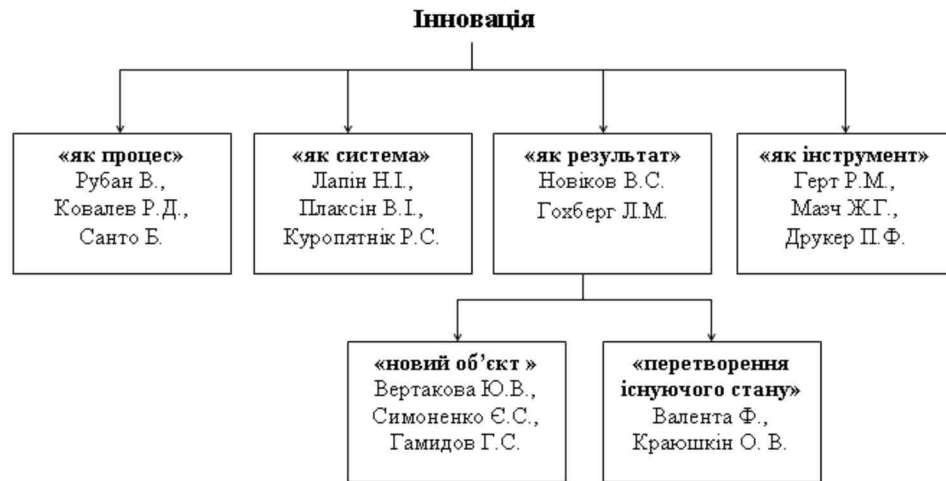

Рис. 1. Підходи до визначення терміну «інновація»

Узагальнення досліджень авторів [7..18] щодо визначення поняття «інновація» (тут і надалі переклад наш), їх переваги та недоліки подано в табл.1.

Таблиця 1. Підходи до визначення поняття «інновація»

Автор, джерело	Визначення терміну «інновація»	Переваги	Недоліки
<i>1. «Інновація» як процес</i>			
Рубан В., Чубукова О., Некрасов В. Инновационная модель стратегического развития Украины [7]	Всеохоплюючий процес розповсюдження нових знань та їх дифузії до всіх загально-значимих областей діяльності людей	інновації розглядається як інтелектуальний товар, як ідея.	не відзначено інновацію як втілення у конкретних результатах інтелектуальної діяльності
Санто Б. Императив инноваций [8]	Процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить	закцентовано увагу на економічному	- в умовах фрагментарних ринків та значної

Продовження табл.1

Автор, джерело	Визначення терміну «інновація»	Переваги	Недоліки
	до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій, і у випадку, якщо інновація орієнтована на економічну вигоду, прибуток, своєю появою на ринку може принести додатковий дохід	ефекти, прибутку та додатковому доході	диференціації товарів ствердження про «створення кращих за своїми властивостями виробів» доцільно замінити на «вигідні, удосконалені або нові властивості»; - розглянуто тільки економічний ефект
<i>2. «Інновація» як система</i>			
Н.И. Лапин. Системно-деятельная концепция исследования нововведений [9]	Конструювання нових способів виробництва і продуктів. У більш широкому, філософському змісті – це функція розвитку культури як сукупності життєдіяльності людини. Інновації є цілісною, внутрішньо суперечливою й динамічною системою	інновації розглянуто з філософської точки зору в широкому розумінні	не підкреслено особливості інновації та виробництва
Плаксин В. И. Основы системы инновационной деятельности предприятия [10]	Система, що виникла в процесі створення, використання та реалізації результатів наукових досліджень і розробок, спрямованих на вдосконалення технічних, організаційних, економічних, соціальних і правових відносин в галузі науки, виробництва, культури, освіти та ін.	синергетичний підхід до визначення інновацій дозволяє обґрунтувати ефект системи взагалі, а не окремих її елементів	не врахована можливість ризику при реалізації інновацій
<i>3. «Інновація» як результат</i>			
Статистика науки и инноваций: Краткий терминологический словарь. [11]	Результат інноваційної діяльності, який може представляти собою новий або удосконалений продукт, технологічний процес чи новий підхід до соціальних послуг	застосовано об'єктний підхід до визначення інновацій у різноманітних її втіленнях та проявах	- не простежено шлях від ідеї до її реалізації на ринку; - не зазначено ефект від результату інноваційної діяльності
Новиков В.С. Инновации в туризме [12]	Конкретний результат будь-якої творчої, пов'язаної з ризиком діяльності, яка забезпечує	підкреслено кінцевий результат, цілеспрямованість	не зазначено інновацію як багатоскладову систему

Продовження табл.1

Автор, джерело	Визначення терміну «інновація»	Переваги	Недоліки
	просування і впровадження на ринок істотно відмінних благ, які повністю задовольняють потреби; відкриття та освоєння ринків або досягнення інших конкретних цілей	здійснення інноваційної діяльності з урахуванням можливих при цьому ризиків	взаємозв'язаних елементів

3.1 «Інновація» - «новий об'єкт»			
Гамидов Г.С., Колосов В.Г., Османов Н.О. Основы инноватики и инновационной деятельности. [13]	Кінцевий результат інтелектуальної діяльності (науково-технічних досліджень, науково-технічних відкриттів і винаходів, наукових ідей) у вигляді деякого нового об'єкта (системи, технологій, устаткування, товарів і послуг) або у вигляді деякого об'єкта, якісно відмінного від попереднього аналога	виділено інтелектуальну складову інновацій, пов'язану із науковою діяльністю, що забезпечує їх унікальність	не відзначено задоволення потреб та ефект від впровадження інновацій
Вертакова Ю. В., Симоненко Е. С. Управление инновациями [14]	Матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку чи технологію, у нові форми організації виробництва праці, обслуговування і управління, включаючи нові форми контролю, обліку, методів планування, аналізу тощо	інновація розглядається як матеріальні результати з отриманням економічного ефекту, додаткового прибутку	не розглянуто інновацію як складову частину процесу: від ідеї через впровадження та виробництво до реалізації на ринку збуту

3.2 «Інновація» - «перетворення існуючого стану»

Валента Ф. Управление инновациями [15]	Будь-яка зміна в первісній структурі виробничого організму як з позитивними, так і з негативними соціально-економічними наслідками	- розглянуто інновації зі структурної сторони, з точки зору внутрішнього механізму - підкреслено той факт, що результати від впровадження інновацій важко передбачити	- відзначена імовірність як позитивних, так і негативних наслідків, що суперечить змісту інновацій як рушійної сили прогресу; - зазначено зміни лише у структурі механізму
--	--	---	--

Закінчення табл.1

Автор, джерело	Визначення терміну «інновація»	Переваги	Недоліки
Краюшкин О.В. Инновации в экономике фирмы [16]	Зміни у первісній структурі виробничої системи, що призводять до виникнення якісно нового її стану	інновації розкрито як удосконалення вже існуючого з позиції практичної значущості для людини	- не відзначено інновацію як процес, як систему; - не простежений шлях від ідеї до її реалізації на ринку

4. «Інновація» як інструмент

Syert R.M., Mazch J.G. A Behavioral Theory of the Firm [17]	Нове рішення проблеми, задачі, яке виникає на індивідуальному, груповому чи організаційному рівнях	зроблено акцент на вирішенні практичних завдань від втілення інновацій	не відзначено інновацію як процес, як систему, як матеріальне втілення
П.Ф. Друкер. Инновации и предпринимательство [18]	Особливий інструмент підприємств, засіб, за допомогою якого вони використовують зміни як шанс здійснити новий вид бізнесу або послуг	інновації розглянуто як інструмент отримання переваг з суб'єктивної точки зору підприємця	через суб'єктивність підходу не враховується конкретне втілення інновацій в об'єктах як результатів інтелектуальної діяльності

Таким чином, слід відзначити, що поняття інновацій зосереджує у собі такі властивості, як: наукову новизну та унікальність, можливість реалізації, практичну корисність, а головне – ефективність інноваційної діяльності. У представлених термінах і визначеннях не розкривається економічна сутність інновації, відсутні чіткі критерії визначення інновації з позицій її економічних результатів. Відповідно, будь-яке нововведення, у тому числі і менш прогресивне, неефективне нововведення, можна трактувати як інновацію, а це є не завжди обґрунтованим. Насамперед, всі зміни повинні відбиватися на ефективності діяльності конкретного суб'єкта. Тому, на нашу думку, необхідно врахувати зазначені властивості, що висвітлить інновації як інструмент отримання прибутку підприємцем та вирішення проблем підприємства на індивідуальному, груповому чи організаційному рівнях, його адаптації до нових умов ринку тощо. Інновація, за цієї точки зору, розглядається як засіб, за допомогою якого підприємств використовує зміни як можливість здійснення нового бізнесу.

Узагальнюючи дослідження, представлені в табл.1, нами пропонується наступне визначення терміну «інновація» – це інструмент отримання технічного, соціально-економічного, організаційного, правового ефекту у всіх сферах діяльності суспільства з урахуванням можливості ризику при реалізації результатів наукової праці.

Висновки. Узагальнення та розвиток термінологічних підходів до визначення поняття «інновація» є науковим підґрунтям для:

1. Полегшення оцінки інноваційної діяльності підприємства та формування управлінських рішень підтримки інновацій у науково-технічній політиці, що в свою чергу сприятиме розвитку бізнесу.
2. Найбільш оптимального визначення сутності інновацій з точки зору їх ефективності, інструменту отримання прибутку підприємством, вирішення проблем на різних рівнях, адаптації до нових умов ринку, можливості здійснення нових видів діяльності тощо.

Надалі категорія «інновація», у запропонованому розумінні, буде використовуватись при визначенні підходів щодо оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Й.А.Шумпетер. - М.: Прогресс, 1982.-456 с.
2. Инновационный менеджмент: учеб. для вузов / [Абрамешин А.Е., Воронина Т.П., Молчанова О.П. и др.]; под ред. д-ра экон. наук, проф. О.П. Молчановой. – М.: Вита-Пресс, 2001. – 272 с.
3. Глушенко М.Е. Тенденции и особенности формирования понятийно-терминологических конструкций инновационной экономики [Электронный ресурс] / М.Е. Глушенко, А.Н. Нарезнев // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. – 2012. – №1. – Режим доступа к журн.: <http://uecs.ru/innovacii-investicii/item/963-2012-01-18-05-31-15?pop=1&tmpl=component&print=1>
4. Фатхудинов Р.А. Инновационный менеджмент: учеб. / Р.А. Фатхудинов. – [6-е изд.]. – СПб.: Питер, 2010. – 448 с.

5. Економіка й організація інноваційної діяльності: підручник / [Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. та ін.]; під ред. проф. О.І.Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
6. Куропятник Р.С. Основные подходы к определению понятия «инновация». / Р. С. Куропятник // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Севастоп. нац. техн. ун-т. – Севастополь: вид-во Севастоп. нац. техн. ун-ту. – 2011. – Вип. 116: Економіка і фінанси. – С. 99 – 101.
7. Рубан В. Инновационная модель стратегического развития Украины: методология и опыт / Рубан В., Чубукова О., Некрасов В. // Экономика Украины. – 2003. – № 6. – С.14 – 19.
8. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: учеб. / Б.Санто. – [пер. с венгер.]. – М.: Прогресс, 2005. – 376 с.
9. Лапин Н.И. Системно-деятельностная концепция исследования нововведений / Н.И. Лапин // Диалектика и системный анализ. – М.: Наука, 1986. – С.273-282.
10. Плаксин В. И. Основы системы инновационной деятельности предприятия: монография / В.И. Плаксин, О.В. Горбачева. – Симферополь: ДиАйПи, 2009. – 333 с.
11. Статистика науки и инноваций: краткий терминологический словарь / [под ред. Л.М. Гохберга]. – М.: ЦИСН, 1996. – 354 с.
12. Новиков В.С. Инновации в туризме: учеб. пособ. [для студ. ВУЗ] / В.С Новиков. – М.: ИЦ «Академия», 2007. – 208 с.
13. Гамидов Г.С. Основы инноватики и инновационной деятельности / Г.С. Гамидов, В.Г. Колосов, Н.О. Османов. – СПб.: Политехника, 2000. – 323 с.
14. Вертакова Ю.В. Управление инновациями: теория и практика: учеб. пособ. / Ю.В. Вертакова, Е.С. Симоненко. – М.: Эксмо, 2008. – 432 с.
15. Валента Ф. Управление инновациями / Ф. Валента. – М.: Прогресс, 1985. – 137 с.
16. Краюшкин О.В. Инновации в экономике фирмы [Электронный ресурс] / Краюшкин О.В. – М.: ДВ НАН, 1998. – Режим доступа: http://www.buro-dv.ru/public/kraushkin/kr_13.php.
17. Cyert R.M. A Behavioral Theory of the Firm / Cyert R.M., Mazch J.G. – NJ, Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1963. – 115 p.
18. Друкер П.Ф. Инновации и предпринимательство / П.Ф. Друкер. – СПб.: Бук Чембер Интернэшнл, 1992. – 160 с.

Стаття надійшла до редакції 08.08.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"